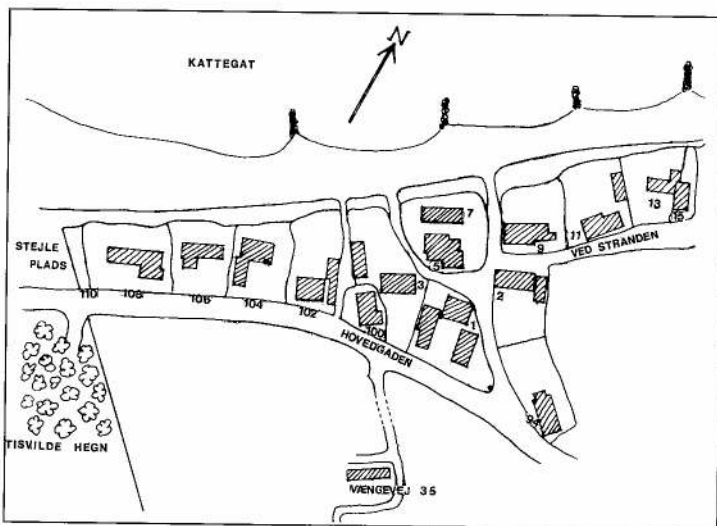

Fiskerfamilier i det gamle Tisvildeleje

Af Michael Pers

Geografien har været bestemmende for Tisvildelejes beliggenhed. Mod øst, hvor de stejle skrænter når helt ud til havet, levner strandbredden ikke plads til ophaling af både, endsige bebyggelse. Først hvor højdedragene begynder at trække sig lidt tilbage, fremkommer det smalle, flade område, der kunne give plads til de 12-14 tætliggende fiskerhuse.

Det skyldtes også terrænforholdene, at det var her, kørevejen fra Tisvilde By førte ned til stranden. Vejen havde især betydning for bønderne, der kørte grus til sognets veje og tang til gødning af markerne og dæmpning af sandflugten. Oprindeligt gik vejen mellem stranden og fiskerhusene, men efter forgæves forsøg på at forstærke stendosseringen mod havet, valgte man i 1870 at flytte vejen op bag husene, hvor Hovedgaden nu findes.

Oversigt over Tisvilde fiskerleje visende beliggenheden af de huse, der i forrige århundrede var bolig for fiskerfamilierne. Tallene angiver de nuværende husnumre, der også er anvendt i teksten.

En udvidelse af fiskerlejet mod vest var ikke mulig, fordi det store sandflugtsområde mellem Brantebjerg og Tisvildeleje i 1809 var blevet »indtaget til Skovfredning«. I 1815 blev der bygget et stengærde fra Råbjerg til Tisvildeleje, som markerede denne endnu bestående grænse for bebyggelse mod vest.

Til græsning af får tildeltes der ved denne lejlighed de 12 fiskere en fælles lod på 24 tønder land, strækkende sig 300 alen fra stranden ind i landet, »omkring det de nu have«.

Det gamle fiskerleje ligger stadig samme sted. Der er foretaget ombygninger,

Vejby-Tibirke Årbog 1992

og der er sket forandringer, men indtil forrige generation var det de samme få familier, der udgjorde det lille isolerede samfund.

Hovedgaden 108

Ifølge matriklen 1847 var fisker Hans Ingemandsen (1815-1871) ejer af det yderste hus mod vest. Han var født i huset som søn af Ingemand Hansen (f. 1788) og Ane Corneliusdatter, og blev 1836 i Tibirke Kirke viet til Maren Nielsdatter, der fødte ham 10 børn, hvoraf den ældste søn fortsatte som fisker i Tisvildeleje. Denne søn, (1837-1913), der ligesom bedstefaderen hed Ingeman Hansen, giftede sig i 1863 med Karen Christophersdatter fra Holløse. Ingeman havde på det tidspunkt 2 nye bomulds garn, trediepart i en båd og husrum hos sine forældre. Den unge kone medbragte bl.a. noget fint hørgarn, som hun havde spundet, og af det bandt Ingeman 2 garn. Nu kunne 2 garn stå i vandet og fiske, mens 2 blev tørret, bød det og gjort i stand til at sætte ud, når de andre blev trukket.

Ingeman sov meget lidt og meget let. Han kunne vågne ved at vinden vendte sig, og så gjaldt det om at få kammeraterne op og med ud over revlen og redde de dyrebare garn. Det lykkedes ikke altid, og det varede ikke længe, før havet beholdt, hvad det havde, og så var der kun 2 garn tilbage. Den unge kone græd i nogle dage, Ingeman hang med næbbet, og stormen blev ved. Men så fik han en ide. Han gik over til Frederikssund og tilbød en købmand at binde garn for ham. Han var heldig. Købmanden betroede han en pakke bomulds garn og bød ham 2 kr. for hvert garn han bandt. Nu var vejen hjem let at gå, og samme dag begyndte Ingeman at binde og holdt ud til kl. 1 om natten, sov så til kl. 4 og begyndte da påny. Med en sådan flid kunne han binde et garn på 3 dage.

Efter to ugers forløb vandrede Ingeman til Frederikssund. Han gik hjemmefra kl. 4, for det gjaldt om at komme tilbage og begynde på et nyt garn. Denne gang skulle han lave et til sig selv. De to gamle garn stod jo i vandet og skulle trækkes, og så måtte konen gøre dem i stand, før de igen kunne sættes. Men det varede ikke længe, før han igen havde 4 garn. Hele vinteren blev han ved at binde for købmanden i Frederikssund, og for den indvundne fortjeneste fik han garn og tilbehør til sig selv. Det fjerde år byggede han sit eget hus, Vængevej 35, i skellet mellem fiskernes og jordbrugernes fælleslodder, ejendommelig nok på bøndernes side. Forklaringen kan være, at svigerfaderen, gårdejer Christopher Madsen, havde overladt dem sin andel i fællesloden.

Vængevej 35

I dette hus levede Ingeman og Karen til deres dages ende. De havde 8 børn, hvoraf en søn, Peter Christian Hansen (1865-1914), blev fisker i Tisvildeleje. Han giftede sig 1890 med Ane Margrethe Boline Rasmussen (1867-1938), kaldet »Grethe Ingeman«. Kort efter brylluppet byggede de, som de første af flere unge fiskerfamilier, deres eget hus, der kom til at ligge på hjørnet af Hovedgaden og Vængevej (Hovedgaden 93, »Grethes skarpe hjørne«). Det var også Peter Christian Hansen der tog initiativet til, at der, på en del af hans grund, i 1903 blev bygget et »Ishus«, et andelsforetagende, hvorfra fiskerne solgte deres fangst til opkøbere. Det fortælles, at »Ishuset« også har været anvendt til midlertidig opbevaring af strandvaskere. Det blev nedrevet i 1932.

Ingeman Hansens sted, Vængevej 35. Ca. 1913.

Tisvildeleje set fra vest 1905. Der lå 5 stråttækte huse i række langs stranden. Nr. 4 blev i 1907 taget af havet. Man ser Badehotellet, bygget 1895, med vindmøllen, der pumpede vand op. På bakkerne de første sommerhuse.

Grethe Ingeman overlod i 1938 sit hus til en søn, fisker Peter Ingeman Hansen (1901-1953), gift med Augusta Pettersen.

Det gamle hus ved stejleplads en (Hovedgaden 108) overgik efter Hans Ingermandsens død i 1871 til fisker Jens Pedersen (f. 1834) der var broder til fisker Hans Pedersen, Ved Stranden 2, som druknede i 1890. Ved opdelingen af fiskernes fælleslod i 1894 stod Jens Pedersen endnu som ejer, men kort efter skødede han huset til en datter, Hanne Marie. Hun ægtede fisker Niels Peter Rasmussen

Vejby-Tibirke Årbog 1992

(f. 1873 i Rågeleje), der således fik adkomst til ejendommen. Hun døde tidligt og han flyttede i 1916, som enkemand, til Hundested efter at have solgt det gamle hus til Ragnhild Holberg fra København.

Omkring århundredskiftet byggede den unge generation af fiskere huse af denne type. Dette hus blev senere ombygget og døbt »Villa Grethe«. Nedrevet 1958. Foto ca. 1910.

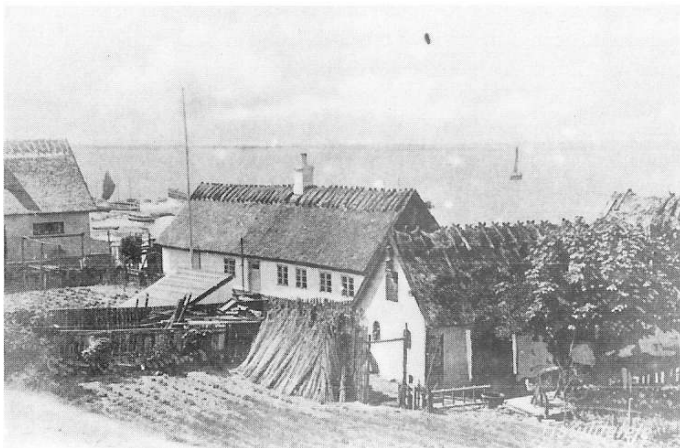
Hovedgaden 110

Hanne Marie havde imidlertid, før hun indgik ægteskab, overladt den yderste del af grunden til sin broder fisker Niels Christian Pedersen (t. 1879), så han i 1909 kunne bygge sig et hus. Da grunden var meget smal, kom det til at ligge så tæt ved skellet til stjelepladsen, at skovstyrelsen i 1911 forlangte nogle cementtrin foran indgangsdøren fjernet. Huset blev 1917 solgt til byboere (der kaldte det »Villa Grethe«) og i 1958 blev det, trods ejerens ihærdige protester, nedrevet i forbindelse med en regulering af Hovedgaden.

Hovedgaden 106

Det næste hus i rækken langs stranden, Hovedgaden 106, ejedes i 1847 af Cornelius Corneliussen (f. 1811 i Vejby), gift med Ellen Larsdatter. Cornelius sen udtaltes »Kanelen«. Deres søn Anders Corneliussen, (1848-1930), der skulle komme til at bo i dette hus hele sit liv, var gift med den ti år ældre Julie Eleonora Poulina Poulsen, en søster til strandfoged Johan Martin Nielsens kone Johanne Bothilde. De var døtre af skomager og musiker Rasmus Poulsen, som boede i Tibirke Lunde i »Spaankrogen«, hvor siden maleren William Scharff fik sit atelier. Julie og Anders Corneliussen fik kun et barn, der døde som spæd.

Vejby-Tibirke Årbog 1992

Cornelius Corneliussens hus. I forgrunden »Sommergården«, der får taget repareret. 1922.

Fisker Anders Corneliusen 1929.

De 12 fiskere, som havde andel i fællesloden, enedes i 1894 om at ophæve samejeforholdet. Hver fik ejendomsretten til en, efter opmåling, nøje fastlagt tolvtedel af deres tidligere fælleseje, dvs. ca. 2 tønder land. Anders Cornelius sen blev derved ejer af Majbakken, som er området mellem skovgærdet og den nærmest stranden liggende del af Vængevej. Hvordan han opnåede at få tildelt netop denne værdifulde del, vides ikke, men han havde foregrebet begivenhederne ved allerede i 1891 at overlade svogeren strandfoged Johan Martin Nielsen parcellen nærmest skoven. Ifølge det endelige skøde, der først kunne udstedes i 1896, efter

Vejby-Tibirke Årbog 1992

at opdelingen var tinglyst, betinger Anders Corneliussen sig jagtretten på grunden, en bestemmelse, der blev bibeholdt, da ejendommen i 1912 blev skødet til den følgende ejer. Siden afhændede Anders Corneliussen de øvrige parceller til byboere, der ønskede at bygge sommerhuse.

Gamle Lars Christiansen og Maren Kristine med børn og børnebørn. Ca. 1900.

Efter hans død fandt man småbeløb gemt mange steder i huset. Han havde været enkemand i tyve år, og der var ingen livsarvinger, så han havde oprettet et testamente, underskrevet af notarius publicus. Heri bestemte s det, at der forlods skulle udloddes:

- Til husholdersken, såfremt hun ved hans død bestyrede hans hus: 200 kr.
- Til søsteren Carolines sønnesøn fisker Harald Christiansen: hans jagtdoublet.
- Til Haralds broder Poul Christiansen: hans lømmeur.

Det første legat bortfaldt, da husholdersken ikke var i afdødes tjeneste, da han døde. De to effekter blev overleveret legatarerne, men da genstandene var i en så slidt forfatning, at ingen ønskede at bekoste dem reparerede, måtte de betegnes som værdiløse og kunne derfor ikke medtages i boopgørelsen. I testamentet bestemte Anders Corneliussen endvidere, at hans og hustruens søskende, deres børn og børnebørn, dvs. alle slægtninge, der var i live, skulle tilgodeses ligeligt. Det blev til 161 personer, der efter boopgørelsen hver fik 169 kr. og 79 øre.

Anders Corneliussen ville næppe have været tilfreds med, at hans høns kun indbragte 25 kr., endsize at betjent Malmndorf havde fået hele 5 kr. for at formidle salget.

Hovedgaden 104

Det tredje hus i rækken er »Sommergården«. Fisker Hans Johansen (L 1787) boede her i 1847, men allerede ved folketællingen i 1850 var huset overdraget til en ung tilflytter, Hans Larsen Pedersen (L 1822 i Thorup). Han skødede i 1882 »Sommergården« til Christian Corneliussens søn fisker Lars Christiansen (f. 1835), der var gift med Maren Kristine Hansdatter. De boede i 1911 endnu på aftægt i huset, hvor en datter, der var enke, sørgede for husførelsen.

I 1894 havde Lars Christiansen fået tildelt den del af fiskernes fælleslod, som

Vejby-Tibirke Årbog 1992

ligger mellem begyndelsen af Hans Olriksvej og havet. Her byggede han »Villa Nordbo«, hvor de tilbragte deres sidste år.

Efter at Lars var død i 1921 og »Sommergaarden« var blevet solgt til en byboer, boede Maren Kristine og datteren Ane Kristine Oline Pedersen (kaldet »Line«) i »Villa Nordbo«. Lines søn, Carl Marius Pedersen (f. 1900), havde fisket da han var ung, men siden flyttede han til København, hvor han havde hørkerforretning. Da han blev gammel vendte han hjem til »Villa Nordbo«, og det fortælles, at det første han gjorde, efter tilbagekomsten, var at sikre sig et gravsted på Tibirke kirkegård, hvorefter han købte sig en båd og fiskede på livet løs!

Hovedgaden 102

Langs stranden lå der tidligere flere stråttækte huse, end der gør i dag. Det fjerde i rækken var i 1847 beboet af Stine Marie Corneliusdatter, gift med fisker Jens Nielsen (f. 1800), hvis navn også nævnes 1866 i forbindelse med kystsikringen. I 1891 blev huset overtaget af fisker Alfred Wellendorph (f. 1857), der var tilflytter fra Christianshavn, hvor hans fader var kleinsmed. Wellendorph døde imidlertid allerede 1904, så det blev hans enke og børn, der oplevede stormen i 1907, som var så voldsom, at deres hus »gik i stranden«. To år efter blev der bygget et stenhus på grunden i sikker afstand fra havet (Hovedgaden 102). Dette hus er, som flere huse i Tisvildeleje, opført af strandsten i cement, uden særskilte bærende konstruktioner.

Alfred Wellendorphs enke, Ellen Marie, en datter af fisker Peder Gudmandsen, sad tilbage med fire børn:

- Mary, der kom til at bo i Hundested.
- Laura, der blev gift med fisker Niels Christian Pedersen (»Villa Grethe«).
- Alfrida, gift med Peder Gudmann Pedersen (»Peder Røgg«).
- Fisker Peder Gudman Wellendorph, som havde en søn, Erik Richardt, født i Tisvildeleje 1915, der druknede under et forlis 1936 og aldrig blev fundet.

Huset blev i 1918 solgt af Ellen Marie til politidirektør Aage Fabricius Hansen og hustru Vera, der kaldte det »Fruens Eje«. I 1931 havde de med to låger spærret den sti, der langs ejendommen førte fra Hovedgaden til stranden. Da fiskerne mente at have hævd på passagen, anlagde 25 navngivne fiskere sag mod politidirektøren. Fiskerne fik medhold, både i Kronborg vestre Birk og ved Landsretten, hvortil sagsøgte havde appelleret afgørelsen. Stien har siden været passabel.

Når fiskerne gennem generationer har lagt vægt på at bevare de små »slipper«, skyldes det, at det var på stranden her nedenfor, at fangsten blev landet. Når bådene efter hjemkomsten var trukket på land og tømte, skulle fortjenesten deles. Hver fisker kom med sin tallerken kogt fisk, og regnskabet blev så gjort op, medens man spiste sammen. Det kaldtes »at holde selskab«.

En del af fangsten var til eget brug. Den blev lagt i saltlage, og efter en passende tid blev de saltede fisk hængt på snore til tørring i sol og vind. Hjalmar Petersen fortæller, at han tit har haft sådan en fisk med i lommen. »Så kunne man jo tage kniven frem og skære sig et stykke, når man havde lyst - det havde en herlig smag!«

Den smalle sti som politidirektøren forgæves søgte at blokere. Foto 1990.

Et familiebillede fra 1885. Fra højre Peder Gudmandsen, hans datter Karen og konen, Laurine. Foran står sønnen Erik Pedersen. Den unge mand med Bowleren er hans broder Jens Pedersen, og siddende Eriks kone Ane Marie med deres to første børn, Kamilla på skødet og ved siden af den ældste, Laura, der døde som 7-årig.

Ved Stranden 3

Tørret fisk var vinterforråd og fisk var daglig kost, men en vis variation var dog mulig, takket være et beskedent husdyrhold og en køkkenhave. Man møder ikke sjældent i offentlige skrivelser stillingsbetegnelsen »Fisker og husmand«.

I 1787 boede der i Tisvildeleje en fisker ved navn Niels Hansen »Dller«, født i 1714. Hans søn, Cornelius Hansen (f. 1761), var fader til Gudmand Corneliusen (f. 1784), der i begyndelsen af 1800-tallet skal have været tilknyttet toldtaten i Helsingør, men som korn tilbage til Tisvildeleje, hvor han slog sig ned som fisker. Han var gift med Ellen Jørgensdatter, og deres to sønner, Peder og Jens Gudmandsen, blev begge fiskere i Tisvildeleje.

Peder (kaldet »Per«) Gudmandsen (1823-1905) var gift med Laurine Jensdat-

Vejby-Tibirke Årbog 1992

ter. De havde to sønner, fisker Erik Pedersen og fisker Jens Pedersen, og to døtre, den ugifte Karen, og Ellen Marie, der var gift med Wellendorph.

Familiens hus lignede oprindeligt de andre stråttækte fiskerhuse, men i 1894 byggede Peder Gudmandsen, på det gamle hus' plads, et stateligt stenhus i to etager, efter sigende med henblik på udlejning. Indtægten fra sommergæsterne blev de følgende år et væsentligt og meget velkomment supplement til den beskudne indtjening ved fiskeriet. Alle huse i Lejet indrettedes dengang med et beboeligt udhus, som familien kunne anvende i sommermånederne, medens hovedhuset var udlejet til landliggere. Ved Stranden 3 blev overtaget af Peder Gudmandsens søn Jens Pedersen (1862-1939), kaldet »Jens Persen« eller »Tykke Jens«, der livet igennem boede i barndomshjemmet sammen med søsteren Karen. Jens fiskede med sin fader og broderen Erik. 1906 korn de 2 første motorbåde i brug i Tisvildeleje. Erik Pedersen var ejer af den ene.

»Tykke Jens« efterlod sig en lille regnskabsbog, hvoraf det fremgår, at han igennem ca. 30 år jævnlig forstrakte de andre fiskere med småbeløb, fra 2 kr. op til 50 kr., som altid blev tilbagebetalt efter få måneder, tilsyneladende uden renteberegning. At skulle låne penge har utvivlsomt været følt som en skarn, noget man ikke talte om, for i dag er der ingen, som husker at have hørt om Jens' »hjælpekasse«.

Nettene klargøres på stranden. Under arbejdet sidder man godt på hyttefadene. »Tykke Jens« underholder. Alle er klædt i den næsten obligatoriske sorte vadmelsvest og en hvid eller sribet skjorte med lavt tilsatte vide ærmer, der rynker til ved håndleddene. Ca.1916.

Det var også Jens, der kunne låne bøger ud fra sit »bibliotek«, Tisvildeleje bogsamling, en samling indbundne bøger med klassisk og »opbyggelig« litteratur, han engang havde fået som gave.

Nogle år før Jens Pedersens død korn broderen Eriks søn Peder Gudmann Pedersen (1886-1965) og hans kone, kusinen Alfrida, tilbage fra Hundested, hvor de havde boet, siden de blev gift i 1917. Det barnløse ægtepar flyttede ind hos det gamle søskendepar for at være dem til hjælp, men bofællesskabet var efter sigende ikke altid lige harmonisk. Efter at Jens var død i 1939, overgik ejerskabet til Peder og Alfrida, men med en tinglyst pligt til fortsat at have Karen på aftægt.

Peder indrettede et røgeri ved huset og kaldtes derfor »Peder Røg«. Han døde 1965 og Alfrida flyttede tilbage til Hundested, hvor hun boede sammen med sin søster Mary. I 1969 solgtes huset til byboere.

Hovedgaden 100

Medens de to søskende, Jens og Karen som nævnt havde fået bolig i hovedhuset, var den ældre broder Erik Pedersen (1852-1935) allerede i 1882 blevet tilgodeset, idet faderen, i anledning af Eriks bryllup med gamle Ingeman Hansens dengang 18-årige datter Ane Marie, havde foræret ham en smal strimmel

Udsigt over den Østlige del af Tisvildeleje ca. 1910. Forrest med sort tag Wellendorphs nybyggede hus, Hovedgaden 102. Derefter Erik Pedersens, Hovedgaden 100. Bagved faderen Peder Gudmansens stenhus, Ved Stranden 3. Bag dette, mod havet, Ole Corneliusens første købmanshasndel, Ved Stranden 5, sammenbygget med det stråttækte hus, Ved Stranden 7, hvor Svend Bast byggede sine både. Det stråttækte hus med to skorstene, som ligger under bakken med hotellet, er Ved Stranden 2. Foran ses Carl Christan Jensens stenhus, Ved Stranden 1, og over for, mod havet, Chrisian Frederiksens, Ved Stranden 9, efterfulgt af »Gammelgaarden«, Ved Stranden 11, og næsten skjult Jacob Larsens »Gamle hus« Ved Stranden 13 og Jørgen Larsens »Nye hus«, Ved Stranden 15. Hotellet knejser på Hyrdebakken.

af familiens grund, hvorpå han kunne bygge et beskedent hus, Hovedgaden 100, med gavlen mod Vængevejs udmunding i Hovedgaden. I dette lille hus (der dog senere blev forlænget fra 4 til 6 fag), fødtes deres 10 børn, hvoraf 6 nåede voksenalder og to blev fiskere i Tisvildeleje, »Peder Røg« og Jens Richard Pedersen.

I 1899 købte Erik Pedersen det hus, som hans svigerfar, gamle Ingeman Hansen, havde bygget på bøndernes fælleslod i 1867, (Vængevej 35). Svigerforældrene sikredes dog ved tinglysning fri bolig for deres levetid og en årlig ydelse på 20 kr. De kunne derfor blive i deres hus indtil de døde i henholdsvis 1910 og 1913. Datteren og svigersønnen var først flyttet ind, da de gamle trængte til omsorg. Efter at også Eriks kone Ane Marie var død i 1920, skødede Erik huset på Vængevej til den yngste søn Jens Richard Pedersen (1904-1969), gift med Hertha født Martinsson. »Gamle« Erik boede hos dem, til han døde i september 1935, »midt under sildefisket.«

Ane Marie og Erik Pedersen ca. 1915.

Efter Jens Richards død boede Hertha sine sidste år hos sin datter og svigersøn, sådan som det altid har været skik og brug her på Lejet. Huset på Vængevej blev overtaget af byboere.

Ved Stranden 1

Gudmand Corneliussens anden søn Jens Gudmandsen (1826-1892), var nabo til broderen Peder. Da fæstehusene i 1860 overgik til selveje fik Jens Gudmandsen kongeligt skøde på huset Ved Stranden 1. Han var gift med Hans Ingernandsens søster, Sidsel Cathrine Ingernandsdatter, og de fik tre sønner: Gudmand Cornelius Jensen, Carl Christian Jensen og Jørgen Jensen.

Jørgen druknede den 4. november 1887. De var 3 fiskere, der sejlede en fragt mursten fra Helsingør. Da stenene blev våde, sugede de vand og blev for tunge. Båden sank ud for Tisvildeleje. Jørgen var forlovet med en pige, Anne Kristine Olsen fra Lynæs. Hun ventede deres barn, og det fortælles, at hun netop den dag, da Jørgen druknede, kom gående fra Lynæs for at blive gift. Jørgens broder Carl Christian gik hende i møde og fortalte om ulykken. Siden giftede han sig med hende, og det første barn blev således en halvbroder til de senere fødte. Han kom til at hedde Jørgen efter sin fader.

Anne Kristines søster Maren var allerede 1886 blevet gift i Tisvildeleje med fisker og tolder Christian Hemiksen (1857-1947).

Carl Christian Jensen (1868-1928) fik det gamle fiskerhus, som han i 1896 erstattede med et 2-etagers stenhus. Midlerne hertil skaffede han sig ved at udstykke en del af sin andel i fællesloddet. Da han stod med de 500 kr. i hånden, skal han have givet udtryk for, at han følte sig som en holden mand: »Nu kan jeg blæse på dem alle sammen!«

I 1914 tog Carl Christian og Gudmand, sammen med deres børn navneforandring fra Jensen til Gudmandsen.

Carl Christian var både fisker og vognmand, og flere af hans sønner ernærede sig ved fiskeri. Den ældste, Jørgen, byggede i 1912 »Villa Kattegat«, Hovedgaden 83, på hjørnet af Skolestien. Sønnen Jens fiskede også og to af døtrene blev

Vejby-Tibirke Årbog 1992

gift med fiskere:

- Marie ægtede sin fætter Hans Hemiksen, søn af Christian Henriksen og broder til fisker Erhardt Hemiksen. Carl Christian Gudmandsen gav sin datter og svigersøn en byggegrund i bryllupsgave. Den lå lige overfor hans eget hus, på den anden side af Hovedgaden (m. 89).

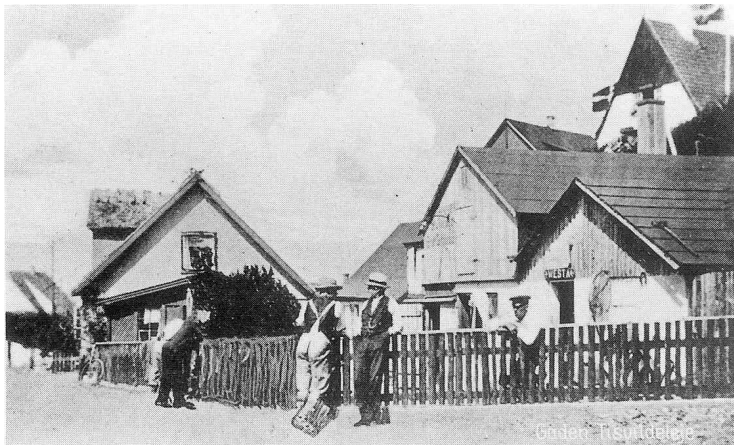
- Ellen var gift med en søn fra »Gammelgården«, fisker Peder Cornelius Pedersen, der byggede deres hus (Vængevej 40), som nærmeste naboer til søsteren Marie.

En søn, Valdemar (1906-1986), der var vognmand som faderen, blev i 1932 gift med Petra. De overtog familiehuset.

Hovedgaden 94

På den anden side af nedkørslen til Ved Stranden, ligger ejendommen Hovedgaden 94, der er bygget af Carl Christians broder Gudmand Cornelius Jensen (1860-1944), senere Gudmandsen. Han byggede, da han i 1886 skulle giftes med Nikoline, født Olsen, datter af en gårdejer i Udsholt.

Huset kaldtes i sin tid »Gudmand Jensens sted«. Han var fiskehandler, med bassiner til levende fisk. Over døren til udsalget var der anbragt en sort træplade med navnet »Westa« i hvid skrift.

»Gudmand Jensens sted« og fiskeudsalget »Westa«, ca. 1935.

Engang havde navnepladen prydet et svensk barkskib, lastet med kul, der under en storm løb på grund øst for Tisvildeleje den 30. november 1913. Fire af Lejets fiskere: Carl Christian Gudmandsen, Oluf Gudmandsen, Erik Wellendorph og Niels Christian Pedersen lånte en båd ved Hølløse Strand og arbejdede sig med den i det hårde vejr ud til skibet og reddede de ombordværende inden skibet blev sønderslået af søen. Redningsmændene fik medaljer for ædel dåd og fra den svenske konge sølvbægre som tak.

Pladsen foran fiskeudsalget var i en årrække det faste samlingssted for fiskerlejets mandlige beboere. I 1938 blev huset skødet til sønnen brøndborer Gudmand Gudmandsen, som efterlod det til sin datter.

Vejby-Tibirke Årbog 1992

Blandt Gudmand Cornelius Gudmandsens øvrige sønner var Marius (1891-1970) fisker, ligesom den ovennævnte ældre broder Oluf (1887-1965), der var gift med Ingeborg, som drev grønthandel i deres hus (Hulvej 2), hvor en datter stadig bor. De to ugifte brødre August (1897-1972) og Vilhelm (1901-1976) har fælles gravsten på Tibirke kirkegård. August sagde ikke ret meget, men han havde sådan et mildt udtryk i sine lyseblå øjne, og han behandlede fiskene så nænsomt, at nogle landliggere fandt på, at han vist måtte have set en havfrue. Vilhelm havde smerter, som lindredes når han gik. Man kunne daglig se

Vilhelm Gudmandsen på sin daglige vandring langs stranden.

Ved Stranden 2

Fisker Jacob Larsens søn Peder Jacobsen (f. 1794) boede i huset Ved Stranden 2. Han var gift med Kirsten Nielsdatter, og det var deres ældste søn Jens Pedersen, der som nævnt overtog Hans Ingemandsens hus ved stejlepladsen i 1874. En yngre søn Hans Pedersen (f. 1838) fik forældrenes hus Ved Stranden 2, men druknede den 26. februar 1890 efter en ulykke under losning af sten i Helsingør havn. Hans enke, Ingeborg Margrethe, sad tilbage med tre sønner, der alle blev fiskere i Tisvildeleje:

Vejby-Tibirke Årbog 1992

Udsigt over fiskerlejet mod vest ca. 1895. Forrest ejendommen Ved Stranden 2 opført 1865. I midten til venstre de tre længer til Ved Stranden 1. I midten gavlen af det nybyggede hus, Ved Stranden 30 Det stråtekte hus mod havet til højre er Ved Stranden 70 Ved siden af ses købmandshandelen, som blev opført i 1888, nu en del af Ved Stranden 90 Den tomme grund helt foran til højre er Ved Stranden 11, hvor havet tog det første hus og hvor det nye hus blev opført i 1896. Det stråtekte hus bag købmandshandel en, lige ud til vandet, blev også taget af havet og et nyt hus blev opført længere oppe på grunden, Hovedgaden 1020. Og fårene græsser fredeligt på den endnu ubebyggede del af Majbakke.

- Peder Hans Pedersen (»Peder Hansen«, f. 1865) fik i 1890 skøde på familiehuset mod at svare aftægt til moderen. I 1907 måtte han tillige ved tinglysning indrømme en søster, Ane Kathrine, beboelsesret så længe hun forblev ugift og ikke havde erhvervet sig fast ejendom med beboelseslejlighed.
- Lars (Laus) Pedersen (f. 1878) havde i 1905 bygget Vængevej 36. I 1918 døde hans kone Petra i barselsseng, hvorpå Laus' ældre søster Ane Kathrine (»Fasten«) flyttede over til ham og sørgede for husførelsen.
- Fisker Niels Peder Pedersen (1883-1964) var gift med Margrethe. De havde en søn, fisker Hjalmar Pedersen (1913-), som stadig bor i det hus faderen i 1908 byggede på Vængevej 34, ved siden af Laus og FASTER. Moderen Margrethe kom alvorligt til skade ved en togulykke på Frederiksværkbanen i 1926. Hun overlevede trods åbent kraniebrud, men havde siden en pulserende knogledefekt, altid skjult under et tør klæde. Hun søgte om 7000 kr. i erstatning, men fik afslag. Denne afgørelse oprørte den følgende sommer genboen rigsadvokat Vilhelm Topsøe-Jensen, der påtog sig at forfølge sagen. Så kom pengene omgående. Rigsadvokaten havde for øvrigt foreslået Niels Pedersen at forhøje erstatningskravet til 25 .000, men det skulle der nu ikke ændres ved.

Peder Hans Pedersen (»Peder Hansen«), var fader til fisker Sigurd Pedersen (f. 1900), Hans Olriksvej 1, hvis søn fisker Erik Pedersen i 1945 blev ejer af det gamle hus Ved Stranden 2.

Fisker Niels Pedersen med sønnen Hjalmar (t.v.) og naboen Jens Richard Pedersen. Ca. 1960, da der endnu fangedes hummer. Den sorte vest bruges ikke længere af de unge.

I en kort periode, 1947-1956, var huset udlejet og anvendt som et lille spisestue, »Les Deux«. Maden var efter sigende dansk, ligesom de unge musikere, som spillede der om lørdagen.

Ved Stranden 7

Den lave stråttækte længe, Ved Stranden 7, ligger på den modsatte side af det lille »torv«, der engang var fiskernes naturlige samlingssted, dengang stranden nedenfor var ophalingsplads. Bølgebryderen blev bygget 1907, og først derefter flyttede bådene hen i læ af den.

Huset ejedes i begyndelsen af 1800-tallet af Gudmand Corneliusens broder Christian Corneliusen (f. 1798), der blev stamfader til slægten Christiansen i Tisvildeleje.

Hans søn, Hans Christiansen (f. 1831), blev i 1860 gift med Caroline, der var søster til Anders Corneliusen. Deres første barn, Ole Hansen Corneliusen (1860-1937), fik også moderens slægtsnavn, da han var født inden ægteskabet.

Deres næste søn, fisker Jørgen Christiansen (1862-1941), blev gift med Karen Severine Rasmine Poulsen fra »Spaankroegen« i Lundene. De byggede i 1898 »Nordly« (Hovedgaden 79), hvor de blev forældre til Harald Christiansen (f. 1899) og til Poul Christiansen (f. 1917), der stadig bor i huset.

Den 3. søn, Anders Christiansen (f. 1866), blev strandfoged efter Johan Nielsen. Han boede på Hulvej, i det hus, hvor hans nevø og efterfølger som strandfoged, Erik Cornelius Pedersen siden kom til at bo.

Hans Christiansens fjerde søn var Christian Cornelius Christiansen (f. 1868), der byggede »Skomagerens hus« på Hovedgaden 86, men senere slog sig ned i Hundested.

En 5. søn, Erik Christiansen (f. 1878), var oprindelig fisker. Han byggede i 1903 hus ved Skolestien (Hovedgaden 81). Efter sin første kones død i 1908 giftede

Vejby-Tibirke Årbog 1992

han sig på ny, opgav fiskeriet, solgte sit hus, købte i 1911 »Vesterpris« og blev pensionatsejer. Erik havde allerede i 1901 forpligtet sig til at svare aftægt til forældrene, og det er ham, der i 1913 overdrager deres hus til fisker Hans Christian Andersen, der i 1922 sælger til Svend Bast og flytter til Hovedgaden 76.

Nyt

Nyt

STRAND-KONDITORIET
S. BAST - TISVILDELEJE

Altid Garanti for 1. Klasses og friske Varer

Servering i Haven ved Vandet

Telefon Tisvilde 160

Reel og prøber
Betjening

Telefon Tisvilde 160

Da bådebyggeren var konditor. Annonce fra 1930.

Svend Bast (1893-1978) var en farverig figur. Søn af en officer, der var gift med en datter af bagermester Van Hauen. Han blev strengt opdraget og mod sin vilje uddannet til konditor. I to år boede han i et skur, »Hans Oles bådehus«, på stranden ved Teglovnsskåret øst for Helene Kilde. Mens han boede der, fiskede han med kammeraterne Harald Christiansen og Anker Pedersen. Moderen bragte ham jævnlig forsyninger af konserves. Han skal have set sølle ud dengang.

Svend Bast var som besat af sin interesse for bådebygning og havde efter sigende det fineste værktøj. Han var selvleret, men ifølge fisker Hjalmar Pedersen, der selv har haft en af hans både, var modellerne og sødygtigheden upåklagelig, medens materialerne måske ikke altid var de bedste, og »der kunne være lidt langt imellem naglerne«.

Da Svend Bast i 1922 arvede sin broder, fik han råd til at købe huset Ved Stranden 7. De første år levede han alene og byggede både. Der så ikke godt ud, men piben fik en anden lyd, efter at han giftede sig med Valborg (f. 1905), der havde arbejdet på »Jørgensens Hotel«. Hun var dygtig og ambitiøs og inden længe havde erhvervet nabohuset, hvor hun indrettede et nydeligt konditori, med glasveranda og udendørs servering.

Ved Stranden 5

Dette hus har en særlig historie. Det blev bygget af Ole Corneliusen, Carolines ældste søn, der i 1888, kun 28 år gammel, her åbnede sin første købmandsforretning. 1898 byggede han det nuværende »Højbohus«. Han havde tænkt sig at flytte sin forretning dertil, men fortrød i sidste øjeblik, solgte den nybyggede forretning til købmand Frederik Nielsen og flyttede med sin kone Hanne til en gård, de havde købt ved Villingerød nær Gilleleje.

I 1900 faldt deres 6-årige søn Laurits i et mosehul og blev med nød og næppe reddet af moderen. Ole Corneliusen blev så rædselsslagen over denne risiko, at han solgte gården og vendte tilbage til Tisvildeleje, hvor han byggede sin købmandshandel, Hovedgaden 65, over for Hyrdebakken. Denne forretning blev siden videreført af hans datter Ellen Cornelius sen g. Olsen, der i år, 1992, fylder 100 år. Hendes værdighed og det smukke sydlandske udseende, hun havde fået i arv fra moderen, fik landliggerne til at kalde hende »Storfyrstinde Anastasia«.

Ole Corneliusen lod bygge adskillige huse. Nogle siger: »han byggede som en anden Chr. IV!« Kvaliteten var næppe altid den bedste, og mottoet skal have været: »Der skal bare et par søm til!« Han endte som ejer af »Skovridergården« i Tisvilde By. Købmandsforretningen Ved Stranden 5, som Ole Cornelius sen havde forladt, da han valgte at flytte til Villingerød, blev som nævnt til Bast's konditori, men forinden havde huset været beboet af Niels Hansen (»NielsIngeman«), en søn af gamle Ingeman Hansen på Vængevej. I 1930 solgte han huset til Bast og flyttede til København, hvor han ernærede sig som fisker og fiskehandler. Han var gift med Petrea, der var så omfangsrig, at fiskerne kaldte hende »Petrea Danmark«.

Stald og Holdeplads.

O. H. Corneliusens Vognmandsforretning.
Købmandshandel.
Vin, Spiritus. Stort Udvalg i Postkort.
Husk min billige Brændselsforretning.
Tisvildeleje. Telefon 3.

Alle Slags Tjære og Tøværk, Kork.

Fiskeforretning.

Undertegnede anbefaler sig med Levering af levende Fisk, Rødspætter, Hummer, Sletvar, Pigvar Alt til Dagens billigste Pris.
Udbringes overalt i Byerne.

Fiskehandler Gudmand Jensen.
Telefon Tisvilde Nr. 23.

Vognmandsforretning.

Undertegnede anbefaler sig med Kørsel med Landauer, Ponyvogn og Charabanc. Arbejds kørsel og al Slags Flytning besørges.
Telefon Tisvildeleje Samtalsstation.

CHR. JENSEN,
Fisker & Vognmand.

Annoncer fra »Veiledning og Oplysning for Lystrejsende« udgivet af Turistforeningen for Tisvilde og Omegn 1911. De mange vognmænd i Tisvildeleje var især beskæftiget med kørsel af sten og grus fra stranden. På det sted, hvor den store parkeringsplads nu er, blev der hugget skærver. Turistforeningen markedsførte Lejets fiskerbefolkning således: »Byen er en hyggelig Fiskerflække med ca. 40 derboende Fiskere. Det er stille, indesluttede Folk, men dygtige og dristige, naar de faar sat sig til Rette ved Aarerne i Baaden; thi da trodser de kækt Havets Farer for at tjene det daglige Brød. Det er Folk, der lever stille og roligt og i den bedste Forstaaelse med Egnens Sommergæster, der sætter Pris paa at tale med disse søhædede, stille Mennesker«.

Vejby-Tibirke Årbog 1992

Den nuværende ejer af Ved Stranden 5 har nedrevet det udhus, oprindeligt en kostald, som Bast havde indrettet til bageri. Terrazzogulvet findes stadig.

Bast kunne ikke undvære det frie liv og til trods for, at han må have haft pligter i bageriet, kunne man som regel finde ham arbejdende på en båd i det lille værksted nede ved stranden. Han og Valborg havde ingen børn.

Ved Stranden 9

Fisker Jacob Larsen (f. 1754) og Maren Hansdatter havde en datter Ellen, der blev gift med en mand fra Norge, Peder Christiansen (»Peder Nordmand«). Deres søn hed Frederik Gotfred Pedersen (1829-1886), og ved opdelingen af fiskernes fælleslod i 1894, står hans enke Margrethe endnu som ejer af ejendommen Ved Stranden 9.

Margrethes søn, fisker Christian Cornelius Pedersen (f. 1868), kaldet »Christian Frederiksen«, var gift med Hans Christiansens datter Inger Oline. Deres datter Marie, der var født 1895, skal have sagt: »Jeg er fød' yde i vandet, men huset er der ik' mer!« Det gamle stråttækte hus gik »i stranden« det år hun blev født. Der blev snart efter bygget et nyt stenhus i forsvarlig afstand fra havet. Marie fik i 1929 skøde på ejendommen, hvor hun holdt hus for sine fire ugifte brødre, fiskerne Sigfred, Hans, Anker og Christian Pedersen.

Deres yngre broder, fisker og strandfoged Erik Cornelius Pedersen (1909-1985), var flyttet til Anders Christiansens hus (Hulvej 14). Hans kone var i sin tid bestyrer af »Sæbehuset«.

Ved Stranden 11

Peder Corneliussen (1804-1882), var søn af fisker Cornelius Christensen i Rågeleje, og gift med Arine Andersdatter. De fik i 1854 skøde på huset Ved Stranden 11, men måtte i 1868 søge om skattefrihed, da det var »gået i stranden«. Et nyt hus, »Gammelgaarden«, blev opført på grunden og siden beboet af deres søn Niels Pedersen (1850-1915), der i 1873 var blevet gift med Mariane. Niels Pedersen havde i sine unge dage været været skibstømrer, og han fortsatte med lidt bådebyggeri samtidig med fiskeriet. Efter signende præsterede han at gå til København med trillebør for at sælge fisk. Det var dengang almindeligt at gå de lange veje til fods. Det erindrer fisker Hjalmar Pedersen eksempler på: »Når mor og jeg gik over for at besøge hendes forældre i Store Lyngby« (på den anden side af Arresø), og »Han havde så lange ben, at han gik til Hundested hurtigere end vi andre ku' sejle!«

Niels og Mariane udlejede om sommeren deres hus til landliggere og fiskerfamilien blev venner med sommergæsterne, der kom igen år efter år. Efter Niels Pedersens død blev »Gammelgaarden« solgt til slagter Iversen fra København, som i nogle år drev pension »Højbohus«. I sin tid, ved udstykningen af bøndernes fælleslod, havde Niels og Mariane købt et stykke jord syd for Hans Orlriksvej, hvor de havde anlagt en kartoffelmark. Da Oline, deres datter, var blevet gift med Ingemann Hansen (1896-1963) fra »Grethes skarpe hjørne«, fik de unge lov at bygge på »støket«. Tømrer Niels Ingemann Hansen (1926-), Hovedgaden 90, er deres søn.

Mariane og Niels Pedersen med børnene Margrethe, Peder Cornelius og Oline. Fotograferet foran »Gammelgaarden« 1898.

Husene Ved Stranden 13-15.

Vejby-Tibirke Årbog 1992

Ved Stranden 13-15

I huset Ved Stranden 13 boede fisker Jacob Larsen (f. 1754). Hans søn Jørgen Jacobsen (f. 1805), der også var fisker, havde allerede som 29-årig sin 80-årige fader på aftægt. Jørgens ældste søn i ægteskabet med den 11 år ældre Ane Marie Larsdatter var fisker Lars Jørgensen (f. 1825), der overtog huset, efter at være blevet gift med Anne Cathrine Larsdatter. Ved delingen af fælleslodden 1894 står han endnu som ejer og ved folketællingen 1911 bor han stadig i sit hus, men nu på aftægt hos sønnen Jørgen Nielsen Larsen (1857 -1938), der i 1891 havde bygget »det nye hus« vinkelret på stranden, tæt forbundet med det gamle. Jørgen Nielsen Larsen var gift med Hanne Marie (»Handle Marie«), der i det nye hus gav husly til en luthersk missionsk søndagsskole.

I det gamle hus boede nu datteren Anna, der var gift med gartner Oluf Munkhaus Petersen. De fik 11 børn.

Efter Jørgen Nielsen Larsens og Hanne Maries død beboedes det nye hus af Annas broder, fisker Jens Larsen (»Jens Lausen«). Hans kone som også hed Anna, dreven overgang vaskeri. Jens og Anna havde kun et barn, »lille Jens«, men de påtog sig også at opfostre Erik, et af Oluf og Annas 11 børn. I 1963 solgtes det nye hus til byboere.

Næste generation, Anna og Olufs datter Edith og hendes mand Poul Jørgensen overtog det gamle hus. Det ligger så tæt ved havet, at en del af haven »gik i stranden« under en storm, vistnok 1922.

I midten af forrige århundrede lå der ifølge gamle kort endnu et hus nedenfor Hyrdebakken, ca. 50 m øst for Jacob Larsens hus. Det gældende matrikelkort angiver på dette sted en ubebygget, kommunalt ejet parcel.

11868 var der 2 fiskere fra Tisvildeleje, som fik eftergivet deres skat, fordi de havde mistet deres huse. Den ene var som tidligere nævnt Peder Corneliussen, den anden var Hans Jacobsen, og da Jacob Larsen havde en søn af dette navn, kan der næppe herske tvivl om, at det er ham, der har haft sit hus ved siden af faderens. Efter at stormen havde taget det, opgav man åbenbart at bygge på den smalle strimmel jord ved strandbredden.

Under den 20. januar 1835 har strandfoged Ole Nielsen ført til protokols: »At Fiskerne Peder Corneliussen, Cornelius Corneliussen, Peder Jacobsen og Jørgen Jacobsen af Tisvildeleje havde købt en Fiskerbaad for den af det Høikongelige Rentekammer dem naadigst forundte Gave 40 Rigsbankdalersedler, det bliver herved bevidnet«.

Ligesom de 4 fiskere dengang i fællesskab har måttet beslutte at søge rentekammeret om hjælp, har en fælles planlægning og udførelse af arbejdet altid været en selvfølge i fiskernes hverdag.

Familierne har hver for sig ejet og vedligeholdt deres garn, men båden var de oftest flere om. De nødvendige fælles beslutninger og det tvungne langvarige samvær på havet krævede, at man indordne de sig under et fællesskab, der igennem generationerne blevet særpræg eller en tradition, som det var vanskeligt for udefrakommende at trænge ind til.

Om efteråret, når sildestimerne passerede Øresund, var der nogle hektiske uger med travlhed i fiskerlejet og langvarigt fravær på havet.

Det blev således selve fiskeriets betingelser, der afspejlede sig i det lille samfunds isolation. Det nære slægtskab mellem familierne og bofællesskabet mellem generationerne blev en styrke.

Erhvervsfiskeriet fra Tisvildeleje ophørte 1978.

Efterskrift

Fiskerfamilierne benyttede sig kun sjældent af pen og blæk. Der foreligger ikke tilgængelige personlige breve eller optegnelser, der, som førstehånds-kilder, kunne kaste lys over dagliglivet i et nordsjællandsk fiskerleje i forrige århundrede. Anders Uhrskovs udførlige beretning om Ingeman Hansen, der her er gengivet i uddrag, er baseret på en mundtlig overlevering.

Vejby-Tibirke Årbog 1992

Folketællinger, kirkebøger, skøder og tingbøger har givet en del tørre oplysninger, der heldigvis har kunnet suppleres med mundtlige beretninger og fotografier, der gør det muligt at orientere sig blandt beboerne i de gamle fiskerhuse igennem flere slægtled.

Redegørelsen omfatter fortrinsvis personer, der har haft tilknytning til fiskeriet i Tisvildeleje. Som følge af denne afgrænsning omtales somme tider kun nogle af en stor søskendeflok. Denne udvælgelse er kritisabel, men den har været nødvendig. Personlige meddelelser er indhentet fra beboere i Tisvildeleje. Jeg bringer Poul Christiansen, Rigmor Faarup, Niels Ingemann Hansen, Inger Nielsen, Ellen Olsen, Hjalmar Pedersen, Liv Tvermoes m.fl. min hjerteligste tak for beredvillig hjælp.

Kilder

- Folketællinger 1787, 1801, 1834, 1840, 1845, 1850, 1880 og 1911.
- Ejnar Larsens manuskriptsamling, I-v. Helsing lokalhistoriske arkiv.
- Kirkebøger 1815-1936.
- Opgørelse i Dødsboet efter Fisker Anders Corneliussen af Tisvildeleje. 24. December 1930.
- Personlige meddelelser fra beboere i Tisvildeleje.
- Realregistrene for Kronborg vestre birk.
- Anders Uhrskov: Fra Stavnsbaand til vore Dage. Skildringer af Nordsjællands Kulturhistorie. 2. Bd. Handel, Haandværk og Fiskeri. Frederiksborg Amts historiske Samfund. Aarbog for 1939, pp.121-133.
- Tisvilde. Vejledning og Oplysning for Lystrejsende. Udgivet af Turistforeningen for Tisvilde og Omegn. I kommission hos Albert Jensens Boghandel, Frederiksværk 1911, pp. 32.